

Dave Itzkoff

ROBIN

Fordította
Mohai Szilvia

Dave Itzkoff

ROBIN

A fordítás alapjául szolgáló mű
ROBIN by Dave Itzkoff

Copyright © 2018 by Dave Itzkoff
Published by arrangement with Henry Holt and Company, New York.

ROBIN © Partvonal Könyvkiadó
Magyar fordítás @ Mohai Szilvia, 2019

Minden jog fenntartva!

Partvonal Könyvkiadó, Budapest, 2019
www.partvonal.hu

ISBN 978 615 578 347 0

Felelős kiadó a Partvonal Könyvkiadó ügyvezetője

Felelős szerkesztő: Korentsy Márta

Szerkesztette: Helfrich Judit

Műszaki vezető: Drótos Szilvia

Korrektúra: Drabon Zoltánné

Nyomdai előkészítés: Tóth Viktor

Készült az AduPrint Nyomda Kft.-ben, 2019-ben

Felelős vezető: Tóth Béláné

Maxnek, aki felnyitotta a szemem

„Minden kreatív felnőtt egy gyermek,
akinek sikerült túlélnie.”

Ismeretlen szerző

„Az édesanyja rászólt:
– TE FENEVAD! –
és Max azt felelte:
– HAMM, BEKAPLAK! –
úgyhogy vacsora nélkül kellett lefeküdni.
Max szobájában még aznap éjjel erdő nőtt,
és csak nőtt, meg nőtt,
és addig nőtt, míg a plafonon már indák lógtak,
és a falak mögött kitérült a világ.”*

Maurice Sendak: *Ahol a vadak várnak*

* Pék Zoltán fordítása.

Előszó

1977 nyarának végén járunk, és úgy tűnik, a Great American Music Hall koncertteremben már senkinek sincs kedve nevetni. A San Franciscó-i színház ódon, fényűző épületében, amelyet még a csodálói is egy barbár kuplerájhoz hasonlítanak, órák óta cigarettafüst terjeng. A bűzös levegő csak úgy forr a tévéstáb reflektorainak tüzében. A közönség, úgy hatszáz helyi figura, színes öltönyben és virágmintás ruhában ücsörög a tölgyfa asztalok körül, az erkélyen és az elektromos csillárok alatt. Itt ültek egész este; az ingyenszórakozás ígérete, no meg a tévéfelvétel izgalma csábította őket a színházba. Kulturálisan nyitott emberek ők egy szabad városban, amely az utóbbi időben csak úgy ontotta magából a tehetséges komikusokat; számtalan standupost láttak és hallottak az évek során, a ma esti műsorban pedig különösen sok olyan előadó lép fel, akit már ismernek a környékbeli klubokból. Ám az előadás csúcspontjának izgalma lassan elpárolog, ahogyan a tikkasztó éjszaka egyre hosszabbra nyúlik. Senki sem hagyhatja el az asztalát, még a mosdóba sem mehetnek ki; a hatalmas, ablak nélküli terem levegője mostanra már nem egyszerűen áporodott, hanem szó szerint elviselhetetlen. Szinte nem is létezik olyan közönség, amely ebben a pillanatban kevésbé lenne nyitott egy újabb humorista produkciójára.

Ekkor egy jóképű, alacsony, huszonhat éves fickó lép a színpadra, akit sem a párás levegő, sem az ideges közönség nem rettentett el. Barna öltönyt visel, amelyben bizarr látványt nyújt a koncertterem aranyszínű bársonyfüggönye előtt; zakója alá kopottas fehér pólót vett fel, amelynek nyakkivágásából sűrű mellkasszűrzet türemkedik elő; karját és kezét hasonló bozont borítja. A fején egy kényelmetlennek tűnő

orosz szőrmesapka, és csak úgy úszik az izzadságban, miközben lelkes mosoly fut végig az arcán. A néző számára akár valóban oroszoknak is tűnhet; és a gyanú beigazolódni látszik, amikor az egyre halkuló taps végén beszélni kezd, és erős akcentussal így szól: „Köszönöm a tapsot, nagyon köszönöm!” A továbbra is elég zavarodott közönségből nevetés tör ki. A humorista műsora még el sem kezdődött, és ez az ember máris a markában tartja őket.

Az előadása során a szóban forgó fiatal férfi, Robin Williams szám-talan karakterre vedlik át: az egyik pillanatban ideges, buzgó szovjet standupos, a másikban elszállt Superman, aki beszíva visszafelé és fejfelé lefelé röpdös, a harmadikban pedig a púpos Quasimodo *A Notre-Dame-i toronyórból*, Charles Laughton megformálásában. Tart egy kis szünetet is, mialatt a saját hangján beszél – a hanghordozása olyannyira hivatalos, mintha most is szerepet játszana –, csak hogy bevezethessen egy reklámot, amely két műsorszám között kap helyet, és amelyben Jacques Cousteau-t alakítja. Négyperces előadása végén Robin a saját verejtékében úszva lehámozza magáról a zakóját, amely alól egy kopottas, szivárványszínű nadrágtartó tűnik elő. Akárcsak szeretetre éhes alteregója, akinek karakterét a műsor elején öltötte magára, rendkívüli módon vágyik a közönség elismerésére, és hajlandó annyi szerepbe belebújni, amennyibe csak kell, hogy elérje a célját. Az előadása végére kétségtelenül sikerül teljesítenie a küldetését, ugyanis a fáradt közönség minden egyes tagja állva tapsol, füttyül, és ujjongva ráadást követel. Sokuk teszi fel magának ugyanazt a kérdést, amelyet a tévénezők pár héttel később, amikor e fura, bolondos, izzadt emberke produkciója adásba kerül: *Ki volt ő?*

Senki sem tudja, hogyan írja le, amit látott, és a pontos válaszra még hónapokig várniuk kell. Egy humorista műsora volt, ez kétségtelen, azonban az előadó nem szakállas vicceket adott elő felvezetéssel és csattanóval. Nem monologizált vagy kritizált, nem parodizált, és nem is a hétköznapi élet apró történéseiből merített. Inkább egyfajta illuzionista volt, aki a közönséget megigézve elérte a célját: hogy a néző magát a produkciót lássa, ne pedig a művészt, aki előadja azt. Minden lelemény, az összes akcentus és karakter, szemvillanásnyi mozdulat és fellobbanó energialöket mögött egyetlen ember állt szemben a közön-

séggel, és ő döntötte el, mikor melyik kart húzza vagy melyik gombot nyomja meg, melyik hangot vagy arcot öltse magára, mit fedjen fel, és mit hagyjon rejtve.

De ki volt ő? Azon pillanatot kivéve, amikor kísérletképpen, mielőtt átvedlett volna francia tengerkutatóvá, néhány szót szólt a saját, meglepően tekintélyt parancsoló hangján, Robin nem fedte fel igazi énjét a közönség előtt. Egy része megmutatkozott minden egyes szerepben és műsorban, amelyet az elkövetkezendő harmincöt év alatt alakított vagy előadott, ám ezek összessége nem adta ki a valódi, teljes személyiségét. Az igazi Robin egy szerény, szinte jelentéktelen ember volt, aki sohasem hitte el igazán, hogy méltó lenne arra a tündöklő hírnévre, sok dicséretre és nagy eredményekre, amelyek a későbbiekben osztályrészéül jutottak. Az igazi énjét meglehetősen vonakodással fedte fel mások előtt, ám azt kötelességének érezte, hogy megosszon magából egy-egy darabkát mindenkivel, akivel akár csak futólag találkozik. Rendkívül fájón érintette annak a gondolata, hogy megfosszon egy kis emlékezetes Robin Williams-élménytől valakit, akinek igénye lenne rá; azonban azok, akik éveket töltöttek mellette, mindig úgy érezték, a legbelső énje egy részét megtartotta magának, és még előttük sem tárta fel.

Mindenki úgy gondolta, ismeri őt, még akkor is, ha a munkásságát nem feltétlenül méltányolták. Milliók szerették a nagylelkűségéért, a gyors észjárásáért, és azon képességéért, ahogyan reményt tudott kelteni másokban. Egyesek a pályája vége felé, ahogyan a munkája színvonala romlani kezdett, elpártoltak tőle, bár azt remélték, újra megtalálja majd azt a valamit – azt a feladatot, azt a karaktert, azt a szikrát –, amely korábban nagyra tette őt; olyan nagyra, mint amilyen akkor volt, amikor berobbant a kulturális köztudatba. És amikor elment, mindannyian azt kívántuk, bárcsak legalább egy kicsivel tovább maradt volna köztünk.

ELSŐ RÉSZ

AZ ÜSTÖKÖS

Punky és Lord Posh

Az Opdyke Road és a Woodward Avenue északkeleti sarkán álló ház nagyon is különbözött a többitől. A kiterjedt, közel hetven évvel ezelőtt épült ódon birtok aszimmetrikus kialakításával, különböző magasságú tetőivel, padlástereivel, és égbe szökő kéményeivel bájosan féloldalas hatást keltett. A szokatlan formájú ház, amely Bloomfield Hillsben, Detroit jómódú, északi külvárosában állt, ahol autóiipari felsővezetők töltötték az estéiket és a hétvégéiket falusias kényelemben a feleségükkel, nagyobb volt, mint amire egy családnak szüksége lehet. A létesítményt övező vidéki birtok egy körülbelül tizenkét hektáros egykori mezőgazdasági területen terpeszkedett; helyet kapott itt egy gondnoki lakás, több magtár, illetve egy jókora garázs is, amelyben több mint kéttucatnyi autó elfért. Még saját neve is volt: Stonycroft ('köves telek') – nyers és lehangoló becenév egy csendes, eldugott birtoknak. Kilométerekre alig voltak szomszédok, így az itt lakók nyugalma a közeli golfklubból néha-néha átszűrődő ütések zajától eltekintve semmi sem zavarta meg. A rideg birtok általában csupán a saját ürességétől visszhangzott: lakói a benne lévő negyven szoba legtöbbször nem tartottak igényt, így nem fűtötték, és nem is használták ezeket. A ház legfelső emeletén azonban, annak teljes hosszát elfoglalva, egy padlás kapott helyet. A padláson pedig volt egy fiú.

A hatalmas birtok a számtalan otthon egyike volt, amelyben Robin Williams a tinédzserkora előtt élt; a gyermekkori vándorévek utolsó állomása, melyeket a család Michigan és Illinois között ingázva töltött, miközben Robin apja a Ford Motor Company alkalmazottjaként egyre feljebb és feljebb küzdötte magát a számlátrán. Az élethosszig tartó

vándorlás során új és új helyekre költöztek, amelyek mindegyike egy ideig otthonául szolgált, ám valójában egyik sem volt az igazi otthona. Néhány évvel később Stonycroftból is elköltöztek, azonban bizonyos értelemben Robin sosem hagyta el azt a padlást. Ez az ő saját kis birodalma volt, ahol órákat is el tudott tölteni egyhuzamban. Mivel itt mindent szabad volt, a padlást képzelte barátaival népesítette be, akiket az elméje keltett életre; és itt kapott helyet az a harcmező is, ahol játékkatona-gyűjteményének darabjai megvívták nagy csatáikat. A sereg küzdelmeibe ezrek adták bele minden erejüket: Robin minden katonájának saját személyiséget és hangot kölcsönzött. A padlás egyben az ő próbaterme is volt, ahol mesterien elsajátította kedvenc komikusainak jellemző gesztusait, tulajdonságait, akiknek az előadásait videóra vette.

A padlás volt az elméje játszótere, itt a végletekig kiaknázhatta a képzelőerejét. Menedék a világ előtt; a tökéletes rejtékhely, ahonnan bármit megfigyelhetett, és magába fogadhatott; és ott fenn, a magasban senki sem érhetett el hozzá. Hihetetlenül magányos menedék volt ez; Robin egyedülléte túlnyúlt a falakon. Innen kilépve a külső szemlélő számára kifürkészhetetlennek és önmagából kifordultnak tűnhetett. Az idegenekkel teli termekben mindig késztetést érzett arra, hogy gondoskodjon arról, mindenki jól szórakozzon, és boldog legyen, ugyanakkor rettenetesen magányosnak érezte magát azoknak az embereknek a társaságában, akiket a legjobban szeretett.

Ezen alaptulajdonságokat Robin szülei már jóval az előtt a fiukra hagyományozták, hogy a család megérkezett volna Stonycroftba. Édesapja, Rob kifinomult ízlésű, egyenes beszédű, gyakorlatias közép-nyugati pasas volt; egy háborús hős, aki még hitt a kemény munka értékében. Elismerései, amelyeket szeszélyesen és fukarul osztogatott a fiának, még felnőttkorában is bőven hatással voltak Robinra. Édesanyja, Laurie sok szempontból a férje ellentéte volt: vidám, ábrándozó és szabad lelkű déli asszony, aki imádta a fiát, és előzékenyen bánt vele. A könnyelműsége azonban egyben bizonytalanságot eredményezett; a jóváhagyását pedig, amely olyannyira fontos volt Robin számára, a fiú éppoly nehezen tudta kivívni.

Robin bizonyos mértékig megértette, hogy ő a szülei tökéletes kevéreke: e két teljességgel különböző emberé, akik, korábbi tévedéseik után

életre szóló társra találtak egymásban. Mint ahogyan a későbbiekben ő is elismerte: „Az örökségem anyám öröksége, a kötelességtudatom pedig apámé.”

Jellemvonásaik, viselkedésmintáik, furcsaságaik és gyengeségeik elegyével azonban egy paradoxonokkal és következetlenségekkel teli világot hagytak örökül a fiuk számára. Felnőttként Robin gyakran utalt úgy önmagára, mint egykori kövér kisfiúra; Laurie azonban egyre-másra próbálta megsemmisíteni ezt az előnytelen önképet, néha egyenesen a fia arcába kiáltva az igazságot, fényképekkel alátámasztva állításának ellenkezőjét. Robin a felnőtté érése során tökéletesen tisztában volt ezzel, micsoda luxus jutott osztályrészéül gyermekként; sőt, még viccet is csinált belőle: „Apu, apu, gyere fel – szólt egy későbbi poénja –, Biffy és Muffy olyan boldogtalan, mert nekünk csak hét inasunk van. Mindenki másnak tíz van!” Ám ha bárki előhozakodott ezzel a témával, akkor nem szívesen vallotta be, hogy vagyonos családból származik. Szívesebben írta le magát egyedüli gyermekként, holott két féltestvére is volt, és mindkettejüket igazi testvérként szerette, s annak is tekintette. Gyakran beszélt arról, milyen magányos, noha mindegyik iskolában és városban voltak barátai, ahova csak járt, illetve ahol lakott.

Gyermekkori magánya és fiatalkori bizonytalansága ellenére, amely a folyamatos vándorlás okán kerítette hatalmába – nyolc év alatt hat különböző iskolába járt –, Robin naivan problémamentesnek titulálta a saját gyermekkorát. „Ez az az ellentmondás, amelyet a humor és a szenvedés kapcsán emlegetnek – nyilatkozott sok évvel később. – Az én gyerekkorom teljesen normális volt.” Mivel az egész életét tanulással töltötte, úgy jellemezte önmagát, ahogyan csak akarta; kiválasztotta személyes történetének azon darabkáit, amelyeket értékesnek talált, az összes többit pedig félredobta. Az ellentmondások nem feltétlenül kártékonyak. Néhányuk akár még is hasznos lehet.

Egy Rob és Laurie Williamsről a kapcsolatuk elején készült portrékép tanúsága szerint a pár két tagja erősen különbözött egymástól: „Akárcsak George Burns és Gracie Allen, de olyan külsővel, mint Alastair Cooke és Audrey Hepburn... Hát, ilyenek a szüleim...” – számolt be róla később Robin. Az apja kellemes, ám egyben határozott, kemény és hegyes vonásait csupaszra borotvált arc, illetve rövidre vágott és

precízen elrendezett haj egészítette ki. Az édesanyja arca viszont kerek volt, meleg, hívogató vonásokkal; és kék szemének lágy csillogása még a fekete-fehér fotón is szemmel láthatóan kiütközött. A képen a nő finom mosolya mögül elővillan felső fogsora; a férfi rokonszenves arcán viszont kevés érzelem látható, ajkait összeszorítja, és szinte semmit sem árul el magáról. Átölelik egymást: a férfi karja épp a kép alján túl fogja körbe a nőét, és annak ellenére, hogy ez határt képez közöttük, szemmel láthatóan szeretik egymást.

Robert Fitz-Gerrell Williams, akit csak Robként ismertek, jómódú családból származott, és sokszorosan is megtanulta, hogy csakis a kemény munka és a kitartás húzhatja ki az embert a nyomorból. 1906-ban született az Indiana állambeli Evansville-ben, vagyonos család sarjaként; édesapja, Robert Ross Williams több bánya és fakitermelő vállalat tulajdonosa volt. Az ifjabbik Rob néha azzal viccelte meg a környezetét, hogy azt állította, az édesanyja egy indiai hercegnő volt. Míg ő előkészítő iskolába járt, az édesapja időnként kivett egy szobát a chicagói Blackstone Hotelben – Laurie ezen alkalmakat „szakaszos elhajlásnak” nevezte –, felvitt magához egy-két kóristalányt, aztán meg „durr bele”. Néha az akkor mindössze tizenkét éves Rob feladata volt elutazni az ötszáz kilométerre északra fekvő Chicagóba a család fekete szolgádjával, majd kijózanítani és hazavinni az apját. Rob később beiratkozott az ohioi Kenyon Főiskolára, azonban amikor 1926-ban a tőzsde összeomlott, és a Williams család üzlete szinte teljesen tönkrement, ott kellett hagynia az iskolát, és visszatérnie Evansville-be, ahol a helyi bányában vállalt munkát kezdő mérnökként. Néhány évvel később, amikor Robert Ross halálos beteg lett, Rob kérés nélkül felajánlotta a véréátömlesztésre, egészen addig, amíg egy nap az apja ki nem húzta a tűt a saját karjából, és azt nem mondta a fiának: „Nem akarom, hogy tovább csináld ezt. Eleget tettél már értem.” Robert Ross hamarosan meghalt.

Robnak és első feleségének, Susan Todd Laurentnak 1938-ban fiuk született: Robert Todd Williams, akit később csak Toddnek neveztek. 1941-re azonban Rob és Susan különváltak, és az anyja magával vitte Toddot Kentuckyba. Rob a Fordnál dolgozott üzemvezetőként, amikor az Egyesült Államok belépett a második világháborúba, őt pedig behív-

ták a haditengerészethez, ahol végül őrnagyi rangban állt szolgálatba a Csendes-óceánon állomásozó Ticonderoga amerikai repülőgép-anya-hajón. 1945. január 21-én, amikor a hajó épp a Fülöp-szigetek közelében járt, japán kamikazepilóták támadták meg; egyikük gépe áttört a Ticonderoga fedélzetén, és sikeresen berobbantott egy bombát a hangárban, ennek következtében pedig több elrejtett repülőgép is megsemmisült. A támadásban több mint száz tengerész meghalt vagy megsérült, köztük Rob is, aki a parancsnok elé vetette magát, hogy megvédje a robbanástól, így repeszek fúródtak a hátába, a lábába és a karjába.

Mivel a sérülései miatt többé nem térhetett vissza a csatátérre, keltlenül elfogadott egy köztisztviselői irodai munkát Washingtonban. Azonban hamarosan visszatért a Fordhoz, ahol vezetői pozícióba került, utóbb pedig egészen a vállalat chicagói Lincoln-Mercury ágának országos értékesítési vezetői posztjára vitte. És itt történt 1949-ben, hogy Rob egy dupla vakrandi alkalmával, egy elegáns étteremben megismerkedett egy fiatal, agilis elvált asszonnyal, Laurie McLaurin Janinnel. Laurie Rob recepcióásával érkezett, míg Rob hozott egy férfit, akit elméletileg Laurie partneréül szánt, azonban nemsokára világossá vált, hogy Rob és Laurie valójában egymást szemelték ki maguknak. Rob szólt a recepciósnak, hogy vegyen ki egy kis fagyasztott kacsát az étterem hűtőjéből, és menjen haza, míg Laurie hasonló módon szabadult meg az eredetileg neki kijelölt udvarlójától. „Úgy gondoltam, miért is ne” – számolt be az esetről a nő.

Laurie vonzónak találta Rob külsejét, a férfi magabiztossága elvarázsolta, erős és visszafogott, karizmatikus személyisége pedig teljesen meghódította. Így jellemezte későbbi párját: „Ha besétált a szobába, bármilyen szobába, amint belépett, minden szem rá szegeződött. Ha elmentünk bármelyik étterembe, akár a legelegánsabbikba, és a hostess odajött megkérdezni, hogy »Foglalt asztalt, uram?«, ő nagyon udvariasan azt felelte: »Nem, nem foglaltam.« A hostess pedig: »Erre tessék!«”

„Megvolt benne az a bizonyos VALAMI – mesélte Laurie Robról. – Így, csupa nagybetűvel.” Azonban volt a választottjának egy sötétebb oldala is, amelyet az alkohol keltett életre. Amikor a pár egyszer félreértette egymást egy lemondott randevút illetően, és a férfi azt hitte, hogy

a nő átverte, Rob teljesen magába roskadt. „Elmentem egy kocsmába, és leittam magam” – mesélte Laurie-nak, aki így felelt: „Hogy érted? Hiszen minden este iszol.” A legdurvább veszekedésük Laurie szerint talán akkor volt, amikor épp egy étteremben iszogattak, és Rob az asztal felett áthajolva ezt mondta neki: „Tudod, mit? Nekem élénkebb a fantáziám, mint neked.” – „Istenem – emlékezett vissza Laurie –, akkor aztán elszabadult a pokol!”

Laurie 1922-ben született a Mississipp-i állambeli Jacksonban, és New Orleansban nőtt fel, ahol a város kifinomult kulturális élete és a szülei rendezte izgalmas vacsorák teljesen magával ragadták. A szülei házassága a jórészt a katolikus félhold égisze alatt álló városban meglehetősen botrányosnak számított, tudniillik apja, Robert Armistead Janin katolikus volt, az anyja, Laura McLaurin pedig protestáns. Lányuk ötéves korára a pár szakított, majd hamarosan el is váltak, Laurie pedig a még inkább kiközösített édesanyjához került.

A McLaurin család a skót MacLaren-klán leszármazottja volt; Laurie dédapja, Anselm Joseph McLaurin a szövetséges hadsereg parancsnokaként szolgált a polgárháborúban, később pedig amerikai szenátorrá, illetve Mississipp-i állam kormányzójává választották. Azonban Laurie lényegében elveszítette nemesi előjogait, amikor az édesanyja 1929-ben újraházasodott; új férje, Robert Forest Smith örökbe fogadta Laurie-t, és a Punky becenevet adta neki, amit a kislány akkoriban utált. „Az ajtókat, amelyek Laurie McLaurin Janin előtt egykor megnyíltak, Punky Smith előtt becsapták” – számolt be róla Laurie, aki ennek ellenére megtartotta becenevét, és felnőtként is arra kérte a barátait, hogy szólítsák így.

Gyermekkorára visszatekintve felismerte, hogy az alkoholizmus bizonyos mértékben több családtagját is érintette: az édesanyja labilissá, az ő élete pedig kiszámíthatatlanná vált az ital miatt: „Gyerekként – mesélte – reggelente felkelve sosem tudhattam, ki leszek aznap, Május királynője vagy Annie, a kis árva.” Vér szerinti apjának is voltak alkoholproblémái: „Rájöttem, hogy nekünk nem szabad innunk. A családkunk több tagja is hatalmas magasságokba emelkedett, majd... *bumm!* Ennyi. És mindez az alkohol miatt volt. Aki nem tud mértéket tartani, inkább ne jöjjön a közelünkbe... Megmérgezi a családkunkat.”

Miután a nagy gazdasági világválság kis híján eltörölte Robert Smitht a föld színéről, Laurie családjának több mint tíz évet vándorlással kellett töltenie: New Orleans és a Louisiana állambeli Crowley között ingáztak. Egy időben a nevelőapja azt fontolgatta, hogy belevág a fagyaltbizniszbe. „Életemben először fordult elő – mesélte Laurie –, hogy nem volt színes bőrű szolgálónk. Úgy éreztem, vége a világnak.” Tíz es éve végén a Mississippi állambeli Pass Christianbe költöztek, majd ismét vissza New Orleansba, 1941-ben pedig Laurie egy panzióba hurcolkodott, míg a szülei továbbálltak az Alabama állambeli Mobile-ba. Egy ideig színésznőként lépett fel a francia negyedben. A második világháború elején épp a New Orleans-i Meteorológiai Hivatalnál dolgozott, amikor a Pentagon felkereste az iránt érdeklődve, hogy beszél-e franciául. „Folyékonyan” – hazudta Laurie, így áthelyezték egy georgetowni irodába. Itt, Washingtonban találkozott egy fiatal tengerésztszttel, William Musgrave-vel,* és a pár hamarosan össze is házasodott, mielőtt a férfi kihajózott volna a déli Csendes-óceánra.

A nő, akit ettől kezdve Laurie McLaurin Musgrave-nek hívtak, a háború egy részét San Franciscóban töltötte, ahol litográfiát tanult, és (állítása szerint) olyan fontos személyiségekkel találkozott, mint Frank Lloyd Wright építész vagy Henry Miller író. Amikor a háború véget értével William Musgrave hazatért, a pár rövid ideig San Diegóban élt, majd Chicagóba költöztek, ahol a férfi villamosmérnöként helyezkedett el. 1947-ben Laurie életet adott a fiuknak, Laurin McLaurin Musgrave-nek, akit később csak McLaurinnak hívtak. A kisfiú csecsemőkorában tüdőgyulladást kapott, és Laurie attól félt, az egyre hidegebb chicagói tél nem tesz majd jót neki. Így elküldte a gyermeket édesanyjához és nevelőapjához Mobile-ba, hogy ők gondozzák. Laurie és William hamarosan szakítottak, majd el is váltak. Bár Laurie egyedül maradt, töretlen lelkesedéssel és izgatottan tekintett mindarra, ami előtte állt. „Mindössze túl fiatalon mentem férjhez – magyarázta később –; arra vágytam, hogy belevethessem magam az életbe, és próbálgathassam a szárnyaimat.”

* Furcsa egybeesés, hogy William Musgrave is az Indiana állambeli Evansville-ből származott, ahol Rob Williams is felnőtt. – D. I.

Két évvel később Laurie épp manökenként dolgozott a Marshall Field's áruházban, amikor megismerkedett Rob Williamsszel, aki olyanira meghódította a különc nő szívét, hogy később ő ajándékozott eljegyzési gyűrűt a férfinak, és kérte meg a kezét. 1950. június 3-án a békebírószágon adták össze őket a Nebraska állambeli Omahában, a nászútjukat pedig a Wisconsin állambeli Haywardban, egy horgásztanyán töltötték – amelyről Laurie később így nyilatkozott Robnak: „Ez volt életem legpocsékabb nászútja.”

A fiatal házasok ezután Chicago északi részére költöztek, 1951. július 21-én pedig a Wesley Memorial Kórházban megszületett a fiuk, Robin McLaurin Williams. Bár Robin később gyakran viccelődött azzal, hogy az édesanyja számára a „természetes szülés” azt jelentette, hogy „közben nem volt kisminkelve”, Laurie a fia érkezését könnyű szülésnek minősítette, amely kis híján a kórház várójában zajlott le. Miközben az orvosi személyzet kérdésekkel bombázta, és a személyes adatai iránt tudakozódott, Rob legorombította őket: „Szerezzenek ennek a nőnek egy szobát! A végén még itt szüli meg ezt a gyereket!” Laurie így mondta el: „Végül felvittek egy szobába, adtak egy injekciót, és miután felébredtem, azt mondták: »Gyönyörű kisfia született.« Hát ennyi volt.”

Az előző férjétől született fiával kapcsolatos nehézségekkel ellentétben Robinnal semmiféle gond nem jelentkezett: a fiúcska vidám volt, és egészséges, s nagy részben egy fekete ápolónő, Susie nevelte fel. (Rá Laurie még évtizedekkel később is habozás nélkül „színes bőrű nőként” hivatkozott.) „Nem volt hajlandó mindent elfogadni; nagyon karakán volt – mesélte később Robin Susie-ről. – Ha például megpróbálkoztál azzal, hogy: »Nem megyek!«, arra azt mondta: »Értem. Szerintem pedig igenis jössz. Szerintem fogod magad, és felvonszolod azt az édes kis pofád az emeletre!« Nagyon határozott asszony volt.”

Nem sokkal Robin születése után a család Chicagóból Lake Forest városába, egy bérelt házba költözött. A külváros Chicagótól körülbelül ötven kilométernyire északra terült el; a költözés egyben kijelölte a Williams család későbbi vándorlási útvonalát, amelytől aztán sok évig nem tértek el. Rob ügyesen tudott egyezkedni, így általában ő keresett házat, míg Laurie az új otthon berendezéséért és a vendégek szórakoz-

tatásáért felelt; az utóbbiak alapvető készségeknek számítottak abban az időben, amikor Rob a Fordnál dolgozott, hiszen a cégre a vezetői továbbra is családi vállalként tekintettek, s elvárták, hogy a dolgozóik rendszeresen meghívják őket vacsorára.

Miután a napjait vásárolgatással és társasági ebédeken töltötte, e szertartásos, ültetett vacsorák alkalmával Laurie-nak remek lehetősége adódott arra, hogy megcsillogtassa a kreativitását. Alaposan meg kellett terveznie a menüsört, az ülésrendet, illetve számtalan háztartási alkalmazottat kellett felvennie, köztük egy varrónőt is, aki mindegyik összejövetelre új szalvétákat és asztalterítőket készített. Laurie teljesen elmerült ebbéli tevékenységében, míg Robot a munkája tartotta fogva; a család szinte sosem ment el nyaralni, és az egyetlen szórakozás, amelyet a férfi engedélyezett magának, egy-egy golfjátszma vagy horgásztúra volt. A gyermeknevelésre láthatóan nem sok idejük maradt.

A gyermek Robin azonban mindezek ellenére teljesen a szülei rabja lett: a hangulatuk magával ragadta, és rendkívüli módon vágyott a figyelmükre. Az ebből az időszakból származó családi fotók legtöbbször kedvessége és szerénysége szinte süt a képről: alacsony fiú volt, gyakran elől hosszabbra hagyott katonai frizurával, pirospozsgás arccal; apja hegyes vonásait és anyja folyamatosan változó árnyalatú kék szemét örökölte. (Gyermekkorában többek közt stílszerűen koboldnak becézték.) Azokon a képeken, amelyeken mindketten szerepelnek, Laurie általában a kisleány nevet, utánozva annak fültől fülig mosolyát, és vagy átölelik egymást, vagy pedig – legalábbis az egyik fotó tanúsága szerint – harcosokként állnak egymással szemben egy imitált küzdelem közepette, miközben a karateruhában feszítő Robin épp az utolsó, pusztító erejű csapásra készül.

Robin teljesen odavolt Laurie-ért; New Orleans-i pikareszk történeteért és fanyar humorért, amelyet a fia által olyannyira imádott produkciója is remekül példázott. Ennek során egy kettévágott befőttesgumit tömött az orrába, majd úgy tett, mintha tüsszentene, és hagyta undorítóan kifittyenni azt az orrából. Illetve ugyancsak előszeretettel mesélt a fiának a *Balls I Have Held* (Báljaim) című könyvről, amelyet állítólag egy tizenkilencedik századi angol hercegnő írt az általa szervezett számtalan

estélyről. Ezenkívül Laurie megosztotta Robinnal az olyan furcsa versek iránti szeretetét is, amelyek nem rímelték, és bár nem voltak kifejezetten humorosak, a fiú előszeretettel ásta bele magát annak feltérképezésébe, hogy mégis, mitől olyan viccesek. Az egyik így szólt:

*Te kis pók, ki ott a falon mászol,
hát fogalmad sincs, merre bóklászol?
Nem tudod, hogy az a fal vakolt?
Mássz hát le onnan
rögvest, te kis pók!*

Egy másik pedig így hangzott:

*Tetszel kékben,
tetszel pirosban,
de leginkább
kékben tetszel.*

Bármilyen miatt voltak is ezek a versikék ilyen hatásosak, Robin látta, hogy megnevettetik az anyját, és eltökélt szándékává vált, hogy ez neki is sikerüljön. „Úgy gondoltam, rendben, legyen – mesélte –; majd megpróbáltam olyan dolgokat kitalálni, amelyek megnevettetik őt, például vicces hangokat adtam ki, meg mindenfélét csináltam, ami valamilyen reakciót válthatott ki belőle.”

„Az előadást mindig ez az alapvető kapcsolat iránti vágy mozgatja – magyarázta később. – Édesanyám velem bohóckodott, ezért én is elkezdtem bohóckodni neki, hogy elvarázsoljam őt, és így megtanultam, hogy ha szórakoztató vagy, kapcsolatot építhetsz ki a többi emberrel.”

De amíg az édesanyját Robin vidám és alapvetően optimista embernek látta („Anyám sosem találkozott idegenekkel” – mondta róla később), apja titokzatos és megközelíthetetlen volt. Őt erkölcsösnek, ám egyben ridegnek tartotta, a becenevek pedig, amelyeket adott neki – például „Lord Stokesbury, Viceroy to India” (Stokesbury úr, India alkirálya), a „Lord Posh” (Előkelő úr) vagy egyszerűen „the Pasha” (a ba-

sa) – a férfi őfelette gyakorolt hatalmának tiszteletben tartását tükrözték, és egyben az apa tévedhetlenségéről és a köztük lévő távolságról árulkodtak. Mondanunk sem kell, Robin négyszemközt egyik fenti becenevet sem használta, amikor meg akarta szólítani az édesapját.

Egy emblemikus gyermekkori történet szerint Robin épp hazatért az iskolából egy borítékkal, amelyet átadott az édesapjának. „Mi van benne?” – kérdezte az apja. „A bizonyítványom, uram” – felelte a fiú. Rob kinyitotta a borítékot, és a csupa ötös osztályzaton végigtekintve elmosolyodott. „Szép munka, fiam – felelte. – Most pedig irány vacsorázni.” Robin ekkor nyolcéves volt.

Ahogy Todd, Rob idősebbik fia később leírta az apját, Rob hallgatagsága elhomályosította azon képességét, hogy képes volt csendben végigpásztázni a szobát, megfigyelni az embereket, és megjegyezni mindent, amit mondanak. „Az összes információ bement, és ott is maradt – mesélte Todd. – Sosem felejtett el semmit, amit mondtak neki, hacsak nem épp azt akarta.” Todd ismert még egy embert, aki rendelkezett e látható szemérmességgel, és birtokolta ezt a képességet: a féltestvérét, Robint. „Ott áll egy emberekkel teli szobában, ahol tíz beszélgetés zajlik egyszerre, ő pedig hozzád beszél, és rád figyel, azonban minden mást elraktároz egy aktába” – mesélte Todd. E készségét Todd elmondása szerint Robin a felnőttkorába is magával vitte. „Nagyon félénk és csendes volt. Sokan nem hiszik el, de időnként muszáj feltöltened az elemeidet, különben az örültekházában végzed.”

Robin már kisgyermekként észrevette, hogy alkohol hatására az édesapja hajlamos lejjebb engedni a védőpajzsát. Elmondása alapján a férfi „néhány koktél” után nagyon vidám lett, és olyanokat kérdezgetett, hogy: „Rendben, mit szeretnél, egy kocsit?» – »Apa, ötéves vagyok.«”

De szerencsére volt még egy olyan tevékenység, amelynek a hatására be lehetett jutni Rob bátyái mögé, egészen a lelkéhez; és amelynek Robin is részese lehetett. Hétköznaponként késő este, amikor Rob szeretett volna egy kicsit leeresztetni, bekapcsolta a tévét, és megnézte Jack Paar *Tonight* című show-ját (*Tonight Starring Jack Paar*). És amikor a vicces, kifinomult házigazdához a kerek képű, gumiarcú, pléhpfájú humorista, Jonathan Winters is csatlakozott, Robin tovább fennmarad-

hatott, mint általában, az apjával együtt fürdőzhetett a fekete-fehér tévé megnyugtató fényében, és hallgathatta Winters aktuális, kiszámíthatatlan poénjait.

Winters első műsorában, amit emlékezete szerint Robin látott, a humorista szafarikalapban sétált be Paarhoz a színpadra, és nagy fehér vadászként mutatkozott be. „Főként mókusra vadászom” – jelentette ki. „És azt hogy csinálja?” – kérdezte Paar, mire Winters így felelt: „A kis mogyoróikra célzok.”

Az apa–fiú összhang e ritka pillanatában Rob és Robin egyszerre tört ki nevetésben. A gyermek Robinra mindez óriási hatást gyakorolt: „Apám drága egy ember volt, de nagyon nehezen lehetett megnevetetni – magyarázta Robin. – Amikor láthattam így, teli szájjal nevetni, elgondolkodtam: »Vajon ki ez a fickó, és mit szed?«”

Robin néhány hónappal később ismét látta Paar műsorát, amelyben Winters legendás előadása keretében a humorista kapott egy pálcát a show házigazdájától (miután előzőleg sípcsonton csapta vele), az ezt követő négy percben pedig kizárólag az improvizációs készségére hagyatkozva átváltzott legyezőhorgászból cirkuszi állatidomárrá, majd osztrák hegedűművészé; a pálca pedig hol evező volt egy dalolászó indián kenus kezében, hol dárda egy szerencsétlenül járt ENSZ-képviselő mellkasában, hol golfütő Bing Crosby markában, akinek legendás énekhangját a magát oly szívesen ünnepeletető Winters tökéletesen tudta utánozni.

A tévében látott más humoristák is elbűvölték Robint, például Danny Kaye, milliányi értelmetlen dal és egy újabb milliányi nem létező akcentus mestere. De egyikük sem ígérte meg úgy, mint Winters, akinek látszólag szigorú külseje pajkos érzelmességet takart. Winters nem mentegetőzött az egyenességéért; sőt, inkább a színpadi énje szerves részévé tette. („Szeretek horgászni, ez az egyik hobbim – viccelődött. – A többiről nem beszélhetek.”) Illetve Robhoz hasonlóan a második világháborúban ő is a Csendes-óceánon szolgált. Amikor Winters tengerészgyalogosként visszatért az ütközetből, felfedezte, hogy az édesanyja túladdott értékes játékkatona-gyűjteményén. „Azt hittem, nem jössz vissza” – magyarázkodott neki a nő.

A legtöbb standupossal ellentétben, akik egy-egy sajátos karakter, fogás vagy kellék segítségével szerettek volna befutni, Winters azon kevés előadó közé tartozott, akik nem e szabályok szerint játszottak. Robin szemében a humor igazi mestere volt ő, aki bármely színpadot a saját vásznává tudott varázsolni, és ehhez semmi másra nem volt szüksége, mint egy mikrofonra és a határtalan leleményességére. „Úgy gyártotta a humort, mint egy alkimista az aranyat – mondta róla később Robin. – És a világ volt a laboratóriuma.”

Bloomfield Hills és Stonycroft előtt a Williams család Lake Forestben, a Washington Roadon lakott, a Michigan-tótól nem messze: „...egy nagy házban, egy olyan környéken, ahol csupa nagy ház van – írta le Jeff Hodgen, Robin egyik iskolatársa. – Az úttól távolabb álló házat egy másik úttal közös kocsifeljáróról lehetett megközelíteni, így szinte titokzatosnak tűnt. Át kellett kelned a fák között a házhoz, és amikor odaértél, kibukott belőled, hogy: »Húha, te itt laksz?«”

Robin a legtöbb gyerekhez hasonlóan hajlamos volt a csínytevésekre. Az egész környéken elhíresült az irigyelt játékkatona-gyűjteményéről – nem olcsó, műanyag katonái voltak, hanem a drágább fajták, fémből –, illetve arról, hogy micsoda élvezettel tette tönkre annak darabjait. „Felmásztunk a garázs tetejére egy doboz gyufával, és a katonákat a láng fölé tartottuk: az ólom megolvadt, és leesett a fejük – számolt be róla Jon Welsh, Robin egyik osztálytársa. – Csodálkozom azon, hogy egyikünk sem esett le a tetőről, törte el a karját vagy a lábát, illetve gyűjtötte fel a garázst.”

A háború valódi kellékei is játékszerré váltak a kezei között, mint például az a selyem ejtőernyő, amelyet az apja hozott haza emlékül a háborúból. „Kivittük a fűre, és alábújtunk – mesélte Welsh. – És mivel selyemből volt, mindenhol ránk simult az anyag. Bemásztunk az ejtőernyő átellenes oldalán, és megpróbáltuk megtalálni egymást, fogócskásztunk vagy bújócskásztunk. Az ejtőernyő alatt semmit sem lehetett látni, így teljesen egyedül voltál. Egy klausztrófóbiás biztosan halálra rémült volna.”

A szülei jelenlétében azonban Robin elnyomta a benne élő lázadót. „Mindig volt benne egy szinte művi, »hátaat kihúz, vállak hátra« jelleg”,

amikor Rob és Laurie is otthon voltak – emlékszik vissza Welsh. „És mindig azt mondta nekik, hogy »igen, uram« meg »igen, asszonyom«. Nem voltak szigorú szülők, ahogyan én láttam; mindig kedvesnek és társaságkedvelőnek mutatkoztak. Ám az utasításuk szerint »uramnak« és »asszonyomnak« kellett szólítani őket. Robin pedig mindig azt mondta, hogy »igen, uram« meg »igen, asszonyom«. Hátat kihúz, vállakat hátra, fiam.”

Tízéves kora körül Robint bemutatták a féltestvéreinek. Mindketjük neveltetése nagyon különbözött az övétől, és bár az útjuk ritkán keresztezte egymást, nekik is fontos szerepük volt Robin családról alkotott képének formálódásában. Todd, Rob idősebbik fia akkoriban huszonhárom éves volt, és Chicago környékén élt. Az anyjával nőtt fel a Kentucky állambeli Versailles-ban, majd tizenöt éves korában elszökött otthonról, Floridába ment, és Naplesben kezdett el dolgozni pohárszedőként. („Buta kölyök voltam” – magyarázta később.) Todd huligántermezete az után sem változott sokat, miután visszatért Versailles-ba, hogy befejezze a középiskolát, így később Chicagóba költözött, hogy közelebb lehessen az apjához, és Lake Forestbe járhasson főiskolára. De nem sokáig. „Túl sokat játszottam. Ez betett a felsőoktatásnak” – mesélte Todd.

Bár Todd elhidegült az apjától, annak új feleségével, Laurie-val meglepően közeli viszonyt ápolt. „Az édesanyám iránti tiszteletből illet volna nem kedvelnem őt – mondta. – Hozzáment az apámhoz, és mégis, mit képzelt magáról? Azonban rövid idő múlva elég jó haverok lettünk.” Amikor Todd rossz fát tett a tűzre – ami gyakran megesett –, Laurie mindig közbeavatkozott. „Ha valami rosszat csináltam, papa dühös lett, Laurie-nak viszont valahogy minden egyes alkalommal sikerült közbe lépnie, hogy távol tartson a még nagyobb bajtól” – mesélte Todd.

Todd véleménye szerint apja szemében ő volt az élő negatív példa Robin számára, akivé nem volt szabad válnia. „Visszahúzódo volt – mesélte –, és én voltam a másik véglet, mert hát nagyon zűrösen alakult körülöttem minden. Az apám úgy nevelte Robint, hogy: »Ne csináld ezt! A bátyád megtette, és látod, mi lett belőle?«”

Azonban Todd példaképpé vált Robin számára: ő volt az az idősebb fivér, aki addig hiányzott neki; egy csirkefogó, a felnőttkor előhír-

nőke, és alkalmi kínzója is egy személyben. „Todd mindig kizsarolta, hogy neki adjam az összes pénzem – emlékezett vissza Robin. – Bejött a szobámba, és azt mondta, kell neki egy kis pénz sörre; én pedig azt feleltem: »Ó, hát persze, tessék, vedd el mind!« Az anyám dühös lett, mert Todd kinyitotta a malacperselyemet, és mintegy negyvendollárnyi pennnyel sétált el.”

McLaurin, Laurie idősebbik fia Alabamában élt Laurie anyjával és apjával abban a tudatban, hogy ők az igazi szülei. Amikor Laurie időnként meglátogatta, hagyták, hogy azt higgye, a nő az unokatestvére. Tizenhárom-tizennégy éves korában azonban megosztották vele a megdöbbsentő igazságot: „Azt mondták, hogy az én elképesztően gyönyörű és csodálatos unokatestvérem, Punky nem az unokatestvérem – mesélte –, hanem az ő lányuk, és így az én anyám.” McLaurin ekkor választhatott, hogy hol szeretne élni a továbbiakban: felköltözik északra Laurie-hoz, Robhoz és Robinhoz, vagy Alabamában marad a nagyszüleivel, és beleegyezik, hogy örökbe fogadják. Rob meghívta magukhoz, hogy töltsön el egy kis időt a Williams családdal, amíg a lehetőségeit mérlegeli.*

Arra az élményre, hogy most már Robin is az élete része, McLaurin régóta vágyott, és teljes szívével elfogadta a fiút. McLaurin saját elmondása szerint: „Mindeddig – idézőjel – egykeként – idézőjel bezárva – éltem, és mindig arra vágytam, bárcsak lenne egy öcsém. És akkor hirtelen kiderült, hogy van! Van egy testvérem... Hát ez fantasztikus! A személyiségünk nagyszerűen passzolt egymáshoz.”

McLaurin sajátos módon és mélyen tudott azonosulni Robinnal. „Mindketten zárkózott, magányos fiúk voltunk – mesélte. – Ott bujkált bennünk az érzés, hogy néha szívesen maradnánk egyedül a gondola-

* Az események időbelisége itt zavaros. Robin korábban azt mondta, tízéves korában ismerkedett meg a féltestvéreivel (lásd pl. Lawrence Linderman: *Playboy Interview: Robin Williams* [Playboy-interjú: Robin Williams]; *Playboy*, 1982. október), és McLaurin is úgy emlékezett, hogy ekkoriban mutatták be őket egymásnak (amikor ő tizenhárom-tizennégy éves volt). Ez azonban azt jelentené, hogy mindez akkoriban történt, amikor a Williams család az Illinois állambeli Lake Forestben élt; McLaurin viszont azt állította, akkor találkozott először Robinnal, amikor annak családja Michiganben, Bloomfield Hillsben lakott. – D. I.

tainkkal. Főleg benne. Csodálatosan kedves, gyengéd, drága lélek volt.” McLaurint is lenyűgözte Robin élénk fantáziája, illetve az, ahogyan ezt a játék katonái segítségével kifejezésre juttatta.

McLaurin bevallotta, hogy volt néhány nézeteltérésük az anyjával, hiszen mindkettejüket ugyanazok az emberek nevelték fel. Rob azonban lenyűgözte őt a hírhedt chicagói gengszterekről szóló történeteivel, akik rendszeresen felkeresték egykor a Lincoln autókereskedésben, és készpénzzel vásároltak. „Két héttel később aztán a folyóból halászták ki a kocsit szitává löve” – mesélte Rob. Bár sokan ridegnek és szótlannak tartották Robot, McLaurint lenyűgözte, ahogyan a férfi szigorúan, ám következetesen felállította a szabályait. „Nagyon erős jellemű volt, és szerette, ha az ő elképzelései szerint mennek a dolgok – írta le őt McLaurin. – De ha valamit elrontottál, másnap ezt hallhatsz: »Hát, fiam...« Te pedig arra gondoltál: »Ó, jaj, vajon mit tettem?« Ő meg mindig elmondta, hogyan lehetett volna ezt vagy azt másképpen csinálni. Csodálatos, csodálatos ember volt.” Végül McLaurin úgy döntött, Alabamában marad a nagyszüleivel, akik később hivatalosan is örökbe fogadták. „A döntésem oka az volt, hogy az ismerős rossz mindig jobb, mint az ismeretlen – magyarázta. – De Robot őszintén, őszintén szerettem.”

Todd és McLaurin is megismerkedtek egymással, és ők hárman Robinnal mind testvérként tekintettek a másikra. „Rob gyakran elámult ezen – emlékszik vissza McLaurin. – Azt mondta: »Mind olyan jól kijönnek egymással. Nem is értem.« Hát, szerintem ez azért volt, mert nem együtt nőttünk fel.”

Azonban az egy kicsit furcsa volt, hogy Robin az élete során mindig másképpen nyilatkozott arról, voltak-e testvérei, vagy sem. Ahogyan arról Todd felesége, Frankie Williams sok évvel később beszámolt erről: „Robin időnként azt állította, egyedüli gyerekként nőtt fel. Nekünk pedig persze kezelni kellett a helyzetet, amikor valaki azt mondta: »Hát, Todd, azt hallottuk, hogy Robin egyke.« Mi pedig úgy feleltünk: »Nem, van két féltestvére. Tom sok időt tölt vele, az édesapjával és a mostohaanyjával, elmegy hozzá az ünnepekkor, együtt nyaralnak, hasonlók.«”

Kamaszként Robinnak nem esett nehezeére kifejezni a lányok iránti érdeklődését – amely szerencsére kölcsönösnek bizonyult –, bár első kapcsolatai nagyrészt plátói jellegűek voltak. Christie Platt, az egyik

Lake Forest-i szomszédja lett az egyik első barátja, amikor a lány tizenhárom, ő pedig tizenkét éves volt. Christie feltűnően jóképű fiúként emlékezett vissza Robinra: „Mindig az jutott róla eszembe, hogy azzal a sűrű szénaboglyával a fején, a hosszú lábaival és a tagbaszakadt természetével egy kicsit olyan, mintha angol lenne” – mesélte.

Vonzalmukat ebben a korban azzal mutatták ki egymás felé, hogy dögcédulát cseréltek egymással. „Akkoriban így csináltuk – mesélte nevetve Platt –, vagy pedig telefirkáltuk a füzetünket a másik nevével. Szinte biztos vagyok benne, hogy sosem csókolóztunk, vagy hasonlók. Szerintem csak álltunk egymás mellett, szégyellősen váltottunk pár szót, majd hazamentünk.” Estéknént és hétvégente olykor elmentek együtt biciklizni az erdőbe, illetve ipiapacsoztak vagy zászlórablósát játszottak a közös barátaikkal. A lány néha látta Robint, ahogy ólomkatonákkal játszik más fiúk társaságában, ő azonban nem vett részt a hasonló szórakozásban. „Ezek nagyon komoly játékoknak tűntek – számolt be róla –, és rémesen unalmasnak.”

Rövidke kapcsolatuk azonban hamarosan véget ért: Robin hatodikos volt a Gorton Általános Iskolában, az egy évvel idősebb Christie viszont már hetedikos a Deer Path Általános Iskolában, és jól tudta, hogy utolsó éve küszöbén a társadalmi kirekesztést kockáztatja, ha nyíltan randevúztat fiatalabb, alsóbb osztályos udvarlójával. „Elég szégyellős voltam ez ügyben – mesélte. – A többi gyerek mindig azzal jött, hogy nem ismerem őt. »A Deer Pathbe jár?« Én pedig így feleltem: »Hááát, a Gortonban tanul.« Próbáltam úgy mondani, hogy menőnek tűnjön, de igazából egyáltalán nem volt az. Semmi menő nem volt benne.”

Akkoriban, amikor Robin még ötödikbe járt, egyre több osztálytársa vált a kisebbeket terrorizáló idősebb gyerekek áldozatává, akikkel általában a játszótéren akadtak össze; Robin azonban a többieknél ügyesebben menekült el előlük. Barátja, Jeff Hodgen így emlékszik vissza erre: „A nagyfiúk helyre akartak tenni, mert akkora voltam, mint egy hatodikos, vagy sokuknál akár még nagyobb. Szóval lefogtak, gyomorszájon vágtak, a szuszt is kirugdosták belőlem. Robin azt mondta: »Ha megszólal a csengő, menj vissza az osztályba!« Szerintem jól gondolkodott. »Nem akarod, hogy megverjenek? Akkor éj vissza gyorsabban!«”

Ötödikes és hatodikos kora között Robin némiképp megváltozott

a barátai szerint. Hodgen azt vette észre, hogy: „Mindössze egy évvel később egy kicsit más volt; az arca érettséget sugárzott – valahogy máshogy nézett. Már nem ugyanaz volt, mint ötödikben, nem az a mosolygós és félénk fiú. Szinte olyasvalaki lett, aki... nem, nem lenéző, hanem olyasvalaki, aki nem fél kimondani a gondolatait.”

A Deer Path iskola hetedikes diákjaként Robin már fontosnak érezte, hogy kiálljon a véleménye mellett, akár csak azért is, hogy a saját bőrét mentse. „Hetedikben elkezdtem vicceket mesélni, hogy elkerüljem a veréseket” – mondta. Addigra több iskolatársa nagyobb volt nála: „És ezt be is akarták bizonyítani, mégpedig azzal, hogy hozzávágtak a falhoz. Sok gazda meg autógyári munkás fia járt az iskolába, akik elég tagbaszakadtak voltak, én pedig úgy mentem be reggelente, hogy bár csak találnék egy másik bejáratot, és arra gondoltam, de jó lenne, ha a tetőn keresztül is bejuthatnék. Amint beléptem az ajtón, azonnal elkaptak.” Robin elvetette azt az elképzelést, hogy talán azért pécézték ki maguknak, mert vagyonos családból származott. „Honnan tudták volna, hogy gazdagok vagyunk? – vetette fel. – Csak azért, mert megkérdeztem tőlük: »Hé, srácok, valamelyikőtök tud lacrosse-ozni?« Azt hitték, a lacrosse az, ami a *la* templomban van.”*

Azonban Robinnak nem volt ideje arra, hogy szociális készségeit csiszolgassa. Az iskola kezdete után néhány hónappal a Williams család továbbköltözött Lake Forestből Bloomfield Hillsbe. Robin barátai úgy emlékeznek, semmi sem figyelmeztetett arra, hogy mire készülnek; John Welsh szerint mindössze az történt, hogy a fiú egy nap nem jött iskolába: „Amikor rákérdeztem, hol van, csak annyit mondtak: »Ja, hát elköltöztek.« Egyszerűen elment. De ehhez hozzá voltunk szokva, mert abban az időben az emberek jöttek-mentek, mint bárhol máshol.” „Nem sok vizet zavart, hogy elment” – tette hozzá Christie Platt.

Meglehet, töprengett el rajta Welsh, hogy a vezető beosztású szülők gyermekei egy idő után hozzászoknak az életüknek ehhez az átmeneti jellegéhez, és igyekeznek nem kötődni a környezetükhöz, akár csak a katonagyerekek, akik „egyik táborból a másikba vándorolnak a szü-

* A *lacrosse* szó vége, a *crosse* kiejtve ugyanúgy hangzik, mint az angol *cross* ('kereszt') szó. – *A ford.*

leikkel” – mondta. „Olyan ez, mint egyfajta korai figyelmeztetés a halál eljövételére. Ma még itt van, holnap már nem lesz. Így vagy úgy, de mindannyian megtapasztaljuk ezt.”

Robint valójában igenis rosszul érintette a családja állandó vándorlása, és erőt kellett vennie magán, hogy készen álljon a következő költözésre. Mindig, amikor új városba vagy iskolába került, furcsa érzés volt számára, hogy ő áll a középpontban. „Állandóan én voltam az új fiú – mondta egyszer –; emiatt elkerülhetetlenül más leszel.”

A legutóbbi, Bloomfield Hillsbe, illetve a különös, eldugott Stonycroft birtokra történő költözés kifejezetten megviselte Robint, ugyanis előrevetített egy különös időszakot, amelyet félig szabadon, félig száműzetésben töltött a harmadik emeleti padlásán, újabb és újabb lehetőségek után kutatva, amelyek segítségével ösztönözheti kielégíthetetlen képzelőerejét. Nem arról volt szó, hogy ne lett volna népszerű a környékbeli gyerekek körében („A környéken nem voltak más gyerekek” – mondta egyszer). „Saját barátokat teremtettem magamnak: »Kijöhetsz velünk játszani?« – »Nem tudom, meg kell kérdeznem magamtól.«” Az idejét Susie-val, az ápolónővel és cseléddel töltötte, aki csecsemőkorában a dadusa volt Chicagóban, és aki Stonycroftban is a Williams családnál dolgozott; illetve John és Johnnie Etchennel, egy fekete házaspárral, akiket szintén szolgálóként alkalmaztak a birtokon; valamint a fiukkal, Alfreddel, aki néhány évvel idősebb volt Robinnál, és néha együtt játszott vele a padlásán.

Robin sokszor szenvedett attól, hogy az apja hosszú időre elutazott üzleti célból vagy pihenni, Laurie pedig vele tartott, nem gondolva arra, milyen hatással lehet a távollétük a fiukra. „Nem tudatosult bennem, milyen magányos lehetett Robin ilyenkor – mesélte később Laurie –; de Robbal kellett tartanom, nem bíztam benne. Ez csak érthető, nem? Ám Robin szenvedett, én pedig nem vettem ezt észre. Évekig nagyon magányos volt. Azt hiszed, jó anya vagy, pedig lehet, hogy mégsem.”

Robin azonban nem volt teljesen egyedül, amikor a padlásra száműzte magát. Megunhatatlan játékkatona-gyűjteménye Stonycroftba is vele tartott, és most, hogy hatalmas tér állt rendelkezésére a katonák csatarendbe állítására, illetve senki sem szólt bele vagy ítélkezett afelett, mit csinál velük, a képzeletbeli ütközetek még összetettebbek és

kidolgozottabbak lettek. A fiú harmadik emeleti menedékében a szövetségi tábornokok összecsaphattak az amerikai hadsereg automata fegyverekkel felszerelkezett katonáival, a lovas vitézek pedig a nációkkal is megküzdhettek. „A világom szinte már nem állt másból, mint ebből a sokezernyi játék katonából, akikkel második világháborús csatákat játszottam el. Volt egy teljes páncélos hadtestem, százötven tankom, illetve egy háromszor egyméteres terepasztalom, amelyet homokkal szórtam be a guadalcanali csatához.

A késő esti tévéshow-kban fellépő kedvenc humoristáinak a műsora is egyfajta menedéket jelentett Robin számára; ez az idők során jóval többé vált pusztá szórakozási lehetőségnél, amelyben az apjával osztozott. Kezdetleges módszerével, azaz egy kazettás diktafont a tévékészülék elé tartva Robin sikeresen megörökítette és hordozhatóvá tette ezeket az előadásokat. Szorgalmasan hallgatta a kazettáit, és kívülről megtanulta a műsorokat, azonban nagyon figyelt arra, hogy ne csak azok tartalmát mondja vissza, hanem a hangszíne, a tempója, a hanglejtése és a modalitása is megegyezzen az eredeti előadóéval. A humor ugyanolyan tudomány volt számára, mint például a kémia; valami, amit tanulmányozni lehet: a megfelelő nyelvezet és technika ötvözésével garantálható, hogy a közönség nevetésben tör ki. S ha nem volt ott senki, akivel Robin megoszthatta volna ezeket az élményeket és gondolatokat, hát megoldotta egyedül: „A képzeletem volt a barátom, a társam.”

Napjait Robin a Detroiti Külvárosi Nappali Iskolában, egy 1914-ben alapított többépületes elit intézményben töltötte. Ez volt a legszigorúbb iskola, amelybe ez idáig járt; a diákoknak egyenruhát kellett viselniük, amely sportzakóból, pulóverből, nyakkendőből és hosszúnadrágból állt, mindezt az iskola tengerészkek és arany színeiben; az intézmény meglehetősen spártai mottója pedig így szólt: *Mens sana in corpore sano*, azaz 'Ép testben ép lélek'.

Az iskola felsőbb osztályaiba kizárólag fiúk járhattak, ami okozott némi feszültséget a folyosókon sétálgató serdülőkorban lévő fiatalemberek között. A bennük tomboló tesztoszteronáradat lecsillapítására Robin elmesélt egy sztorit: „Egyszer hoztak nekünk egybusznyai lányt egy leányiskolából, hogy meglengessék őket a szemünk előtt egy bulin. És amikor már épp azt kérdeztem az egyik lánytól, hogy: »Várj, ez most

a nyelved volt?«, visszaterelték őket a buszra. Én meg rohantam utána, azt kiabálva, hogy: »Várjatok, gyertek vissza! És azok mik? És mire használjátok őket?«

Célkitűzése szerint az iskola igyekezett a diákjait felkészíteni arra, hogy később neves főiskolákra járhassanak, illetve munkába állva vezetői pozíciókat nyerhessenek el; Robint pedig nagyon inspirálta ez a rideg környezet. Még egy aktatáskát is beszerezett, és azzal járt iskolába. Jó jegyei voltak, és a tornaórán is brillírozott: egy hét erejéig belekóstolt az amerikai futballba, aztán pedig focizni és birkózni kezdett. Zömök, tömzsi és szőrös testével Robin kifejezetten profi birkózónak bizonyult, és az első évben veretlen maradt – saját állítása szerint egészen addig, amíg be nem jutott a michigani állami döntőbe, ahol: „Egy, az állam túlfeléből érkező srác ellen kellett kiállnom, aki huszonháromnak nézett ki, és kopaszodott.”

Robinnak egy vállficam miatt végül ott kellett hagynia a birkózócapatot, azonban az élmény megváltoztatta az életét; az, hogy az ő szavaival élve „végre olyasvalakin tölthetted ki a dühödet, akivel egy súlycsoportban voltál”. Szintén hálás volt az iskola egyenes szavú, szabadelvű tanárának, John Campbell edzőnek a tanácsaiért, aki egyben a történelem-munkaközösség elnökeként, illetve a MUN (ENSZ-modell) és a politikai szimulációs körök tanácsadójaként is tevékenykedett. Lányra, Sue jellemzése szerint John Campbell könyörtelen liberális volt: „Rendkívül idealista, rendkívül baloldali érzelmű volt, és rendkívüli módon hitt a demokráciában, imádott vitába bonyolódni a diákjaival, és arra kényszeríteni őket, hogy górcső alá vegyék korábban meg nem vizsgált megrögzötéseiket. Kiváltképp a republikánusokkal – tette hozzá Sue Campbell. – Számtalan diákja származott erősen konzervatív családból; imádták kipécézni magának ezeket a fiúkat, hogy próbára tehesse őket: »Ezt te gondolod így, vagy a szüleid?«”

Bár talán nem tudatosult benne azonnal, az elvek, amelyeket Campbell képviselt – és az a szembesítő stílus, amelyben előadta őket – idővel hatást gyakoroltak Robinra.

Az iskolában továbbra is be-becsúztatott egy-egy egysoros poént azon, egyébként komoly beszédekbe, amelyeket a diákoknak ebédszünetben elő kellett adniuk a többiek előtt. A módszere egészen addig

működött is, amíg egyszer egy lengyeles viccet nem csempészett a szónoklatába, amely az intézmény lengyel–amerikai igazgatóhelyettesének nemigen tetszett. És ezután Robin – egy episzkopális család nem éppen engedelmes tagja – évi nem kevesebb mint tizennégy barmicvón vett részt, és szert tett első zsidó barátaira, akiknek furcsa szokásai és fatalista hozzáállása beépült az agyába; pattogós, krakogós jiddis szavaik pedig, amelyek már a saját kiejtésükkel is viccesen hangzottak, örököké megragadtak az ajkán. „A barátaim jóvoltából tiszteletbeli zsidóvá váltam – jelentette ki később –, és mindenkinek azt meséltem, hogy a dublini Beth El zsinagógába járok szertartásra.”

Mire 1968 tavaszán a Detroiti Külvárosi Nappali Iskolában töltött utolsó előtti éve vége felé közeledett, Robin teljesen kivirágzott. Felkerült az „Akikre büszkéek vagyunk” listára, egy választott diákbizottság, az Elöljárói Tanács tagja volt, és következő, utolsó évére kinevezték osztályelnöknek. „Ígéretes jövő állt előttem; egy kisebb közép-nyugati főiskolára vagy szerencsés esetben egy Ivy League-béli elit iskolába szerettem volna bekerülni” – emlékezett vissza. De aztán egyik tervéből sem lett semmi.

Rob Williams hosszú évekig remekül érezte magát a Fordnál. Háborús veterán volt középiskolai érettségivel, aki élvezettel kelt birokra a nála egyre fiatalabb, képzetesebb és kevésbé tapasztalt vezetőséggel. Ahogyan egyszer megjegyezte fiának, Toddnak: „Amikor befordulok a külváros keleti részén álló épület elé, és behajtok a parkolóba, felnézek, és tudom, hogy bent ül az a tizenöt fiatal, »fontosember« kölyök üzleti diplomával, és mind az én állásomat akarja. Én vagyok a nagyfőnök. Tudják, hogy még főiskolai végzettségem sincs, és folyamatosan túl akarnak tenni rajtam. Mielőtt besétálok az ajtón, veszek egy nagy levegőt, és úgy érzem magam, mint aki épp a Colosseumba készül belépni.”

Az 1960-as évek végére Rob nem tudott tovább küzdeni a cégvezetésben zajló generációs váltás ellen. Úgy érezte, a Ford nem szentel figyelmet a vezető termékcsaládjaira vonatkozó javaslatainak, s eljött az ideje, hogy felmondjon. Útjaik a céggel 1967-ben váltak el egymástól; a hatvanegy éves Rob nyugdíjba ment. Bár Robin később mindössze „korai nyugdíjazásként” értékelte apja felmondását, Laurie szerint férje a Forddal való megállapodása alapján így nem részesült akkora anyagi

juttatásban, mintha még néhány évet ott töltött volna. Rob Floridába akart költözni, de Laurie kijelentette, hogy ő nem fog „egy elefánttemetőben” élni „azzal a sok gazdag öregemberrel”. Ehelyett a család Kalifornia felé vette az irányt, és a San Francisco-öböl partján álló Tiburon városában telepedett le. Rob egy detroiti székhelyű pénzintézet, a First National Bank nyugati régiójának területi képviselőjeként kezdett el dolgozni.

A karrierje ismétcsak aláásni látszott a Williams család életét, hiszen a döntése értelmében Robinnak el kellett szakadnia az otthonától és az iskolától, amelyet már ismert, a barátaitól, akiket megszeretett, és az önazonosságtól, amelyet saját maga számára kialakított, hogy ezen túl az ország túloldalán éljen több ezer kilométernyire a megszokott miliótól, egy olyan vidéken, amely teljesen ismeretlen volt számára. Azon kapcsolatok, amelyeket a mostani otthonában szerzett, az eredmények, amelyeket elért, az alkalmazkodási képessége, amelyet kifejlesztett, illetve az a többé-kevésbé egészséges önértékelés, amelyet évek munkájával épített fel – mind elveszett, és a semmiből kellett újrakezdenie, ahogyan legutóbb is, amikor a család megérkezett a nyugati partra. Eljött az ideje az újrakezdésnek.